

Новчани приходи становника Србије и издаци за здравствену заштиту

П. Перуновић,¹ М. Обрадовић,² Б. Тимотић,³ А. Тимотић,⁴ Б. Анђелски Радичевић⁵

Serbian Population Income and Expenses for Health Care

P. Perunovic, M. Obradovic, B. Timotic, A. Timotic, B. Andjelski Radicevic

Сажетак. Здравствена заштита је непосредно и дубоко укључена у феномене демографских и социоекономских промена становништва. У финансирању здравствене заштите присутан је стални раскорак између потреба и материјалних могућности да се те потребе задовоље.

Циљ овог рада јесте да се сагледају начини обезбеђивања финансијских средстава и издаци за здравствену заштиту. У том циљу анализирани су подаци обимног анкетног истраживања спроведеног у Србији.

Резултати анализе показали су да домаћинства у Србији имају просечно 1,7 извора прихода, а главни извор су пензије (56,5%), плате (15,9%) и пољопривреда (13,5%), док је без прихода 7,1% домаћинстава.

Приходи су довољни за покриће свих трошкова код 40% домаћинстава, а само за основне потребе код 32,9% домаћинстава. код 38,»% домаћинстава приходи не покривају трошкове исхране, код 38,3 трошкове личне хигијене, а 43,3% хигијене домаћинства итд.

Највећи број породица своје материјално стање оцењује као средње (49,2%) и лоше (39,9%), а добро само 10,1%. У овоме постоје статистички значајне разлике између домаћинстава градских и сеоских насеља ($X^2=67, 640; df=3; p<0,001$). Најсиромашније породице оцењују своје материјално стање као лоше (51,7%), а најимућније у 32% случајева.

Издатке за здравствену заштиту у претходној години имало је 44,1% становника Србије, нешто више градских него сеоских насеља, жена

Summary. Health care is directly and deeply comprised in phenomena of demographic and socio-economic changes of population. In health care financing permanent astride is present between needs and material possibilities.

The aim of the study was to evaluate ways to ensure financial means and expenses for health care. Data from extensive inquiry investigation in Serbia are investigated.

The results showed that homes in Serbia have averagely 1.7 sources of income, and main source are pensions (56,5%), salaries (15.9%) and agriculture (13.5%). There was 7.1% of homes without income.

The incomes were enough to cover all the expenses in 40% of homes, and only for elementary needs in 32,9%. In 38,2% of homes incomes don't cover expenses for food, in 38,3% expenses for personal hygiene, in 43,3% for home hygiene, etc.

The greatest number of families its material state estimates as mean (49,2%) or bad (39,9%), and as good only 10.1%. There are statistically significant differences between urban and rural homes ($X^2=67, 640; df=3; p<0,001$). The poorest families estimate their material state as bad (51.7%), and the richest in 32% of cases.

Expenses for health care in the last year had 44.1% of Serbian population, more urban than in rural settlements, women than men, and the richest than the poorest. Average annual expenses per inhabitant amounted in Serbia

¹ Предраг Перуновић, дипл. ецц, Министарство здравља.

² Мр сц. др Маријола Обрадовић, Завод за здравствену заштиту Железничара.

³ Проф. др Бранивоје Тимотић, emeritus.

⁴ Александар Тимотић, Каритас, Беч.

⁵ Мр. пх. Биљана Анђелски Радичевић, Стоматолошки факултет Универзитета у Београду.

него мушкараца и најимућнијих него сиромашнијих. Просечни годишњи издаци по становнику износили су у Србији 14,696,7 динара, највише у Београду и уопште градским насељима, те жена него мушкараца. Најимућнији становници имали су око 2,5 веће издатке него најсиромашнији.

Кључне речи: приходи, издаци, здравствена заштита.

Увод

Здравствена заштита, као ниједно друго подручје људског живота, непосредно је и дубоко инкорпорирано у феномене демографских и социоекономских промена становништва. Све своје потребе човек артикулише и задовољава у оквиру одређених демографских и социјалних структура. Здравствене потребе су поремећај здравља и благостања који захтева услуге здравствене службе и оне сувеома разноврсне, комплексне и променљиве у зависности од културног и социоекономског развоја друштва.^{1,2}

Здравствене потребе су теоријски неограничене, а исто тако и могућности науке и праксе да те потребе задовоље на све већем нивоу, што води ка све већим издацима за здравствену заштиту. Здравствене потребе расту свуда у свету, а тиме и здравствене потрошња, тако да је у последњих пола века дошло до праве експлозије здравствене потрошње.³ Истраживае импликација најбитнијих елемената социоекономских и демографских промена становништва на здравље, здравствене потребе и коришћење здравствене заштите има данас већи значај, првенствено због преовлађивања хроничних болести у патологији становништва, у чијем настанку доминантну улогу имају социјални и економски фактори.⁴

Организација и начин друштвеног живота становништва у сталној је динамичкој промени, а у веома сложеној интеракцији са тим променама одвија се и промене у социјалној структури становништва. Структура становништва је битно условљена степеном социјалног и економског развоја.⁵ Социјалне потребе становништва могу бити двојачке:

1. *материјалне:* исхрана, одевање, становање, неопходна добра, и

14.696.7 RSD, most in Belgrade and other cities, more for women than men. The richest inhabitants had about 2.5 times bigger expenses than the poorest.

Key words: Income, Expences, Health Care

2. *нематеријалне:* образовање, култура, социоздравствена заштита, хигијенски стандард, друштвена и лична сигурност.

У финансирању здравствене заштите присутан је стални раскорак између потреба и материјалних могућности да се те потребе задовоље. Средства која се обезбеђују и троше за здравствену заштиту веома су велика, па је рационално трошење тих средстава увек значајније од евентуалног повећања тих средстава.⁶

У коришћењу здравствене заштите главни проблем је плаћање здравствених услуга и добара. У томе је посебно значајно здравствено осигурање које обезбеђује материјалну и здравствену сигурност за случај наступања здравствених, а тиме и економских ризика, од којих се појединачно не може заштитити.⁷

Циљ и методе рада

Превасходни циљ рада јесте да се сагледају начини обезбеђивања финансијских средстава породица и становништва Србије и издаци за здравствену заштиту. Све је то сагледано по територијалним деловима Србије, типу насеља, полу, добним групама и имучном стању. У реализацији циља коришћен је метод анкетног истраживања, тј. анализирани су статистичком методологијом подаци о обимном анкетном истраживању које је извршио 2006. и 2000. године Институт за јавно здравље Србије.

Резултати и дискусија

Извори прихода домаћинстава и учешће у трошковима приказани су у **табели 1**. Према

Табела 1. Извори прихода домаћинства и учешће у трошковима (%)

Показатељи		Извори прихода домаћинства		У претходном месецу били довољни		Учешће трошкова исхране преко 70%	У претход. месецу неко био на одмору	Оцена свог материјалног стања
		Просеч. број	Соц. помоћ	За све трошкове	За основне трошкове			
Тер. подручје	Београд	1,8	3,0	35,4	46,2	9,7	43,6	32,8
	Војводина	1,6	4,5	36,3	28,7	9,8	20,9	36,1
	Ц. Србија	1,7	2,9	35,1	27,9	10,7	15,0	39,7
	Србија	1,7	3,4	40,1	32,9	10,0	32,5	37,0
Тип насеља	Градски	1,7	2,9	43,5	35,2	11,1	30,4	34,1
	Сеоски	1,7	4,1	36,3	29,5	8,5	13,7	41,1
Имућно стање	Најсиромаш.	1,4	7,8	22,1	17,2	10,8	4,5	61,1
	Најимућнији	1,8	1,5	60,0	50,6	11,4	52,9	19,5

Табела 2. Главни извори финансијских средстава по полу

Извори прихода	Мушкарци		Жене		Свега	
	Број	%	Број	%	Број	%
Плате	133	13,7	232	17,5	366	12,9
Сопствени посао	18	1,9	30	2,3	48	2,1
Пољопривреда	137	14,1	173	13,1	310	13,5
Пензија	583	59,9	712	54,0	1295	56,5
Социјална помоћ	22	2,2	28	2,1	50	2,2
Друго	23	2,4	33	2,5	56	2,5
Без прихода	56	5,7	106	8,0	162	7,1
Без одговора	1	0,1	5	0,4	6	0,3
Укупно	975	100,0	1318	100,0	2292	100,0

тим подацима породица има просечно 1,7 извора прихода. Социјалну помоћ, као главни извор прихода, има 3,34% породица, и то знатно више сеоских него градских насеља и најсиромашнији него најимућнијих породица.

Учешће у трошковима исхране веће од 70% у укупним приходима имало је 10% породица, нарочито градских насеља. Приходи у претходном месецу били су довољни за све трошкове само код 40,4% домаћинстава, а само за основне трошкове код 32,9% домаћинстава. Наравно, вишеструко већи проценат је код најимућнијих него код најсиромашнијих породица – за све трошкове 60%:22,1%, а за основне 50,6%:17,2%. Своје материјално стање сами испитаници су у 37% случајева оценили као лоше, посебно најсиромашнији у односу

на најимућније (61,1%:19,5%). Приходи за здравствену заштиту нису довољни код 71,6% породица.

Пензије су главни извор прихода 56,5% породица Србије, а затим плате 15,9% и пољопривреда 13,5%. Остали извори прихода су далеко мање засуљени. Без прихода је 7,1% породица (*табела 2.*). Пензије као главни извор прихода заступљеније су код мушкараца него код жена, а исто тако и пољопривреда, док су плате заступљенији извор прихода жена него мушкараца.

Кад се главни извори прихода домаћинства посматрају по територијалним деловима Србије (*табела 3.*), произлази да су зараде главни извор прихода у свом територијалним јединицама – највише у Београду, а најмање у Војводини.

Табела 3. Главни извори прихода домаћинстава по територији

Извори прихода	Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
	Број	%	Број	Б%	Број	%	Број	%
Плате	557	55,1	630	46,9	1615	51,8	2802	51,2
Пензија	307	30,4	333	24,8	780	25,0	14,20	26,0
Сопствени посао	85	8,4	108	8,1	240	7,7	433	7,9
Пољопривреда	24	2,4	192	14,3	301	9,7	517	9,5
Социјална помоћ	3	0,3	9	0,7	18	0,6	30	0,5
Друго	19	1,9	44	3,3	70	2,2	133	2,5
Без прихода	15	1,5	24	1,8	84	2,7	123	2,2
Без одговора	1	0,1	1	0,1	10	0,3	12	0,2
Укупно	1911	100,0	1341	100,0	3118	100,0	5470	100,0

$\chi^2=147,723$; $df=18$; $p<0,001$

На другом месту у свим територијалним јединицама Србије су пензије. Даље долази пољопривреда (најмање у Београду) и сопствени посао. Остали извори су далеко мање заступљени. Наведене разлике су статистички значајне ($\chi^2=147,723$; $df=18$; $p<0,001$).

Кад се извори прихода домаћинства посматрају по типу насеља (*табела 4.*) запажају се значајне разлике између градских и сеоских насеља – у градским насељима у знатно већем проценту главни извори прихода су плате и пензије него у сеоским насељима, где је израженији извор прихода пољопривреда. Те разлике су статистички значајне ($\chi^2=813,109$; $df=9$; $p<0,001$).

Главни извор прихода у 59% породица не покривају све трошкове. Тако у 38,2% не по-

кривају трошкове исхране, у 38,3% трошкове личне хигијене, а у 43,3% трошкове хигијене домаћинства. Трошкове одеће и обуће не покрива чак 79% прихода домаћинства, а режијске трошкове 53,2%.

Кад се посматра покриће трошкова исхране и личне хигијене приходима домаћинства по територијалним деловима Србије (*табела 5.*), види се да постоје статистички значајне разлике, ($\chi^2=16,018$; $df=2$; $p<0,001$). Разлика је статистички значајна и по типу насеља ($\chi^2=80,429$; $df=1$; $p<0,001$). У градским насељима приходи не покривају трошкове исхране код 42,5% а у сеоским 30,5% домаћинства.. Исто тако приходи домаћинства не покривају трошкове личне хигијене код 38,3% до-

Табела 4. Главни извори прихода по типу насеља

Извори прихода	Градско		Сеоско		Свега	
	Број	%	Број	%	Број	%
Плате	1937	56,1	863	42,9	2800	51,2
Пензија	1005	29,1	415	20,6	1420	26,0
Сопствени посао	302	8,7	132	6,6	434	7,9
Пољопривреда	32	0,9	485	24,1	517	9,9
Социјална помоћ	17	0,5	14	0,7	31	0,6
Друго	101	2,9	59	2,9	160	2,9
Без прихода	53	1,5	43	2,1	96	1,8
Без одговора	8	0,2	4	0,2	12	0,2
Укупно	3455	100,0	2015	100,0	5470	100,0

$\chi^2=813,109$; $df=9$; $p<0,001$

Табела 5. Покривеност трошкова исхране и личне хигијене приходима домаћинства по територијама

Трошкови	Приходи Домаћинства	Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
		Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Исхране	Довољни	549	58,7	889	66,2	904	90,6	3387	61,8
	Недовољни	418	41,3	454	33,8	1220	9,4	2092	38,2
	Свега	1012	100,0	1343	100,0	3124	100,0	5479	100,0
Личне хигијене	Довољни	579	59,1	862	64,2	1923	61,6	3382	61,7
	Недовољни	414	40,9	480	35,8	1201	38,4	2095	38,3
	Свега	1011	100,0	1342	100,0	3124	100,0	5477	100,0

Табела 6. Расходи за трошкове исхране по територијама

Висина расхода од укупног прихода	Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
	Број	%	Број	Б%	Број	%	Број	%
Мање од 30%	49	4,9	145	10,8	146	4,7	340	6,2
Од 30 до 50%	123	12,2	279	20,8	490	15,7	892	16,3
Од 51 до 70%	247	24,6	371	27,7	816	26,2	1434	26,2
Преко 70%	547	53,8	456	34,1	1502	48,1	2499	45,7
Укупно	1006	100,0	1339	100,0	3132	100,0	5456	100,0

$X^2=153,234$; $df=8$; $p<0,001$

маћинства, а разлике по територијалним деловима Србије нису статистички значајне ($X^2=6,671$; $df=2$; $p<0,036$).

Висина расхода за исхрану од укупних прихода по појединим територијалним деловима Србије статистички је значајно различита ($X^2=153,234$; $df=8$; $p<0,001$). Разлика је статистички значајна и по типу насеља – у градским насељима се троши 54,4% на исхрану преко 70% прихода, а у сеоским 30,9%. У градским насељима 2,9% домаћинства троши мање од 30%, а у сеоским 12% ($X^2=471,818$; $df=4$; $p<0,001$).

Полазећи од усвојених стандарда развијених земаља да материјални статус домаћинства (богати/сиромашни) одређују учешће издвајања за храну од укупних прихода домаћинства, развијени су следећи критеријуми:

- имућни грађани имају расходе за исхрану мање од 30% укупних расхода;
- средњи слој: од 30 до 50%
- сиромашни: од 50 до 70% и
- екстремно сиромашни преко 70%.

Према овим критеријумима половина становништва Србије је екстремно сиромашна.

У *табели 7.* приказани су подаци о поседовању земљишта према расходима домаћинства за исхрану. Ови подаци показују да поседовање земље опада са висином процента расхода домаћинства за исхрану. Те разлике су статистички значајне ($X^2=347,873$; $df=4$; $p<0,001$).

Према подацима *табеле 8.*, преко половина домаћинства има ауто, 96% фриџидер, 89% веш машину, 91,2% телевизор, а 39,2% земљу.

Подаци *табеле 9.* показују да постоји статистички значајна разлика у поседовању земље између домаћинства градских и сеоских насеља ($X^2=1155,853$; $df=1$; $p<0,001$), а исто тако поседовање трактора ($X^2=929,292$; $df=1$; $p<0,001$).

Према подацима *табеле 10.* обезбеђивање хране куповином је статистички значајно различито по појединим територијалним деловима Србије ($X^2=27,898$; $df=2$; $p<0,001$). Исто тако је статистички значајна разлика обезбеђивања хране сопственом производњом

Табела 7. Поседовање земље према расходима домаћинства за трошкове исхране

Расходи домаћинства за исхрану		Поседовање земље		
		Да	Не	Свега
До 30%	Број	223	118	341
	%	65,4	34,6	100,0
Од 30 до 50%	Број	498	494	992
	%	55,8	44,2	100,0
Од 50 до 70%	Број	600	834	1434
	%	41,8	58,2	100,0
Преко 70%	Број	691	1807	2498
	%	27,7	72,3	100,0
Не зна	Број	131	169	300
	%	43,7	56,3	100,0
Укупно	Број	2143	3422	5565
	%	39,2	60,8	100,0

$\chi^2=347,873$; $df=4$; $p<0,001$

Табела 8. Поседовање покретне и непокретне имовине

Врста имовине	Поседовање земље			
	Имају имовину		Укупно	
	Број	%	Број	%
Земља	2146	39,2	5478	100,0
Ауто	2863	52,3	5479	100,0
Трактор	939	17,2	5474	100,0
Фрижидер	5254	95,9	5479	100,0
Веш машина	4884	89,1	5480	100,0
Телевизор	4995	91,2	5478	100,0
Телефон	4494	82,1	5745	100,0
ПЦ рачунар	545	10,0	5475	100,0

Табела 9. Поседовање земље и трактора по типу насеља

Имовина		Тип насеља					
		Градско		Сеоско		Укупно	
		Број	%	Број	%	Број	%
Земља	Има	764	22,1	1382	68,6	2146	39,2
	Нема	2699	77,9	634	31,4	3333	60,8
	Свега	3463	100,0	2016	100,0	5479	100,0
Трактор	Има	183	5,3	756	37,5	939	17,2
	Нема	3274	94,7	1260	62,5	4535	82,8
	Свега	3457	100,0	2016	100,0	5474	100,0

Табела 10. Начини обезбеђивања хране по територијама

Начини		Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
		Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Куповина	Да	981	96,9	1229	91,7	2934	94,0	5144	94,0
	Не	31	3,1	111	8,3	186	6,0	328	6,0
	Свега	1012	100,0	1340	100,0	3120	100,0	5472	100,0
Сопствена производња	Да	146	14,4	660	49,5	1156	37,7	1962	36,6
	Не	856	85,6	674	50,5	1911	62,3	3450	63,7
	Свега	1011	100,0	1334	100,0	3067	100,0	5412	100,0
Хуманитар. пакети	Да	38	3,8	61	4,6	146	4,8	245	4,5
	Не	973	96,2	1268	95,4	2908	95,2	5149	95,5
	Свега	1011	100,0	1329	100,0	3054	100,0	5349	100,0

Табела 11. Начини обезбеђивања хране по полу

Начини		Мушко		Женско		Свега	
		Број	%	Број	%	Број	%
Куповином	Да	840	86,4	1145	87,1	1985	86,8
	Не	132	13,6	170	12,9	302	13,2
Сопствена производња	Да	369	38,1	470	36,2	839	37,0
	Не	600	61,9	828	63,8	1428	63,0
Помоћ рођака и пријатеља	Да	32	3,3	105	8,1	137	6,1
	Не	935	96,7	1190	91,9	2125	93,9
Укупно	Да	1241	42,7	1720	44,0	2961	43,4
	Не	1667	57,3	2188	56,0	3955	56,6

($X^2=311,793$; $df=2$; $p<0,001$). Разлика је статистички значајна и по типу насеља. У сеоским насељима 70% домаћинстава обезбеђује храну сопственом производњом, а у градским 10% ($X^2=1540,421$; $df=2$; $p<0,399$). То обезбеђивање није значајно различито ни по типу насеља.

Према подацима *табела 11.* не постоје значајније разлике у обезбеђивању хране по полу, како куповином тако и сопственом производњом. Једино је значајна разлика по полу – већи проценат жена обезбеђује храну од помоћи рођака и пријатеља.

Из *табеле 12.* може се видети да су потребе за хуманитарном помоћи у храни биле статистички значајно различите по територијалним деловима Србије ($X^2=26, 221$; $df=2$; $p<0,001$), док у добијеним пакетима помоћи није било статистички значајне разлике ($X^2=2, 670$; $df=2$; $p<0,263$).

Разлике су такође статистички значајне и по типу насеља – потребе су веће у градским него сеоским насељима ($X^2=27, 472$; $df=1$; $p<0,001$), а није статистички значајна разлика у добијеним пакетима хране ($X^2=3, 694$; $df=2$; $p<0,055$).

Потребе у средствима за хигијену статистички су значајно различите по територијама Србије ($X^2=27, 680$; $df=2$; $p<0,001$), док добијена хуманитарна помоћ није статистички значајно различита ($X^2=5,759$; $df=2$; $p<0,056$). Потребе пак за хуманитарном помоћи у лековима ни по територијалним деловима Србије ($X^2=9,564$; $df=2$; $p<0,008$) ни по типу насеља нису статистички значајно различите ($X^2=0,113$; $df=1$; $p<0,737$), а исто тако ни добијена помоћ ($X^2=1,603$; $df=2$; $p<0,449$).

У *табели 13.* приказани су подаци о исказаним потребама других средстава и добијеном

Табела 12. Потребе и добијање хуманитарне помоћи

Хуманитарна Помоћ		Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
		Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Потребe у храни	Да	307	30,4	325	24,3	993	32,0	1625	28,8
	Не	704	69,6	1011	75,7	2114	68,0	3829	70,2
Добијено пакета хране	Да	83	8,2	105	7,9	213	6,9	401	7,4
	Не	929	91,8	1231	92,1	2891	93,1	5051	92,6
Потребe средст. за хигијену	Да	379	37,5	403	30,2	1237	39,9	2019	37,0
	Не	633	62,5	933	69,8	1867	60,1	3433	63,0
Добијено пакета хигијен. средст.	Да	49	4,8	62	4,6	107	3,4	218	4,0
	Не	936	95,2	1273	95,4	2995	96,6	5231	96,0
Потребe за лековима	Да	293	29,0	394	29,5	1029	33,2	1716	31,5
	Не	719	71,0	942	70,5	2073	66,8	3734	68,5
Добијено пакета лекова	Да	5	0,5	8	0,6	26	0,8	39	0,7
	Не	1006	99,5	1326	99,4	3076	99,2	5408	99,3

помоћи, из које се види да је веома мали број домаћинстава добио ту помоћ.

Мада на први поглед није у вези са темом која се обрађује, ипак због погодности и непогодности коришћења и издатака за здравствену заштиту, у **табели 14.** приказујемо удаљеност у времену и километрима од најближе здравствене амбуланте и дома здравља.

Временска удаљеност од најближе амбуланте у сатима по територијалним деловима Србије није статистички значајно различита ($X^2=6,896$; $df=2$; $p<0,032$), као ни по типу насеља ($X^2=8,791$; $df=1$; $p<0,003$). Међутим,

удаљеност у километрима је статистички значајно различита ($X^2=128,511$; $df=2$; $p<0,001$). Разлика је статистички значајна и по типу насеља – већи проценат у сеоским насељима је удаљен четири и више километара од амбуланте ($X^2=251,450$; $df=1$; $p<0,001$).

Удаљеност у километрима од дома здравља је статистички значајно различита по појединим територијалним деловима Србије ($X^2=74,722$; $df=2$; $p<0,001$), а исто тако и по типу насеља – у градским насељима 10,9% домаћинстава има дом здравља на удаљености већој од четири километра, а у сеоским 71,5% ($X^2=2166,946$; $df=1$; $p<0,001$).

Табела 13. Потребe и добијена помоћ других средстава

Врсте средстава	Потребe			Добијено претходног месеца	
	Укупно домаћинстава	Домаћинства са исказаним потребама		Домаћинства са добијеном помоћи	
		Број	Број	%	Број
Школски оброк	5445	655	12,0	38	0,7
Одећа/обућа	5451	1403	25,7	49	0,9
Ћебад/постељина	5454	1079	19,7	31	0,6
Гориво за грејање и кување	5450	1343	24,6	25	0,5
Финансијска помоћ	5455	2032	37,3	28	0,5
Психосоцијална помоћ	5449	713	13,1	20	0,4
Друго	5210	547	10,5	20	0,4

Табела 14. Удаљеност од здравствене установе по територијама

Удаљеност		Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
		Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Од амубланте	До један сат	1011	100,0	1345	100,0	3071	99,7	5427	99,8
	Више од један сат	–	–	–	–	9	0,3	9	0,2
	Свега	1011	100,0	1345	100,0	3080	100,0	5436	100,0
	До четири километра	941	93,0	1318	97,9	2695	87,6	4954	91,2
	Преко четири километра	71	7,0	28	2,1	381	12,4	480	8,8
	Свега	1012	100,0	1346	100,0	3076	100,0	5434	100,0
Од дома здравља	До четири километра	745	73,7	775	57,8	2133	68,5	3653	66,8
	Преко четири километра	266	26,3	566	42,2	981	31,5	1813	33,2
	Свега	1011	100,0	1341	100,0	3114	100,0	5466	100,0

Табела 15. Летовање/зимовање у задњој години

Летовање/зимовање	Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Остварено	229	22,7	169	12,6	308	9,9	706	12,7
Неостварено	782	77,3	1172	87,4	2814	90,1	4768	87,1
Укупно	1011	100,0	1341	100,0	3122	100,0	5474	100,0

$\chi^2=111,263$; $df=2$; $p<0,001$

Табела 16. Самопроцена материјалног стања

Материјално стање	Београд		Војводина		Ц. Србија		Србија	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Лоше	412	40,9	502	37,4	1272	40,8	2186	39,9
Средње	475	47,1	685	51,0	1534	49,2	2694	49,2
Добро	105	10,4	148	11,0	292	9,5	551	10,1
Не зна	16	1,6	9	0,7	17	0,5	42	0,8
Укупно	1008	100,0	1344	100,0	3121	100,0	5473	100,0

$\chi^2=17,896$; $df=6$; $p<0,006$

Према подацима *табеле 15.*, разлике у коришћењу летовања/зимовања у појединим територијалним деловима Србије статистички су значајне ($\chi^2=111,263$; $df=2$; $p<0,001$).

Највећи број породица процењује своје материјално стање као средње (49,2%) и лоше (39,9%), а добро само 10,1% породица. У томе нема статистички значајне разлике по појединим територијалним деловима Србије ($\chi^2=17,896$; $df=6$; $p<0,006$). Посматрано према типу насеља, постоји статистички значајна разлика – у градским насељима је већи проценат оних који оцењују своје материјално стање као лоше, а мањи као добро ($\chi^2=67,610$; $df=3$; $p<0,001$).

Подаци *табеле 17.* показују да постоји статистички значајна разлика у самопроцени материјалног стања према висини расхода домаћинства са исхраном ($\chi^2=451,998$; $df=12$; $p<0,001$). Најсиромашнија домаћинства своје материјално стање процењују као лоше (51,7%), а најимућнија 32%.

Кад се самопроцена материјалног стања посматра по полу (*табела 18*), види се да жене у већем проценту процењују своје материјално стање као веома лоше него мушкарци (21,3% : 16,6%), док већи проценат мушкараца процењује материјално стање као средње.

Табела 17. Самопроцена материјалног стања према расходима домаћинства за исхрану (%)

Расходи за исхрану		Материјално стање				
		Лоше	Средње	Добро	Не зна	Свега
Мањи од 30%	Број	96	163	79	3	341
	%	28,2	47,8	23,2	0,9	100,0
Од 30 до 50%	Број	189	551	145	6	891
	%	21,2	61,8	16,3	0,7	100,0
Од 50 до 70%	Број	459	700	169	7	1434
	%	32,0	55,7	11,8	0,5	100,0
Преко 70%	Број	1290	1059	131	17	2479
	%	51,7	42,4	5,2	0,7	100,0
Непознато	Број	147	117	26	9	299
	%	49,2	39,1	8,7	3,0	100,0
Укупно	Број	2181	2689	550	42	5462
	%	39,9	49,2	10,1	0,8	100,0

$\chi^2=451,998$; $df=12$; $p<0,001$

Табела 18. Процена материјалног стања по полу

Материјално стање	Мушко		Женско		Свега	
	Број	%	Број	%	Број	%
Веома лоше	162	16,6	281	21,3	443	19,3
Лоше	275	28,2	391	29,7	666	29,0
Средње	469	48,1	550	41,7	1019	44,4
Добро	59	6,0	79	6,0	137	6,0
Веома добро	6	0,6	11	0,9	18	0,8
Не зна	5	0,5	7	0,5	12	0,5
Укупно	976	100,0	1319	100,0	2295	100,0

Према подацима *табеле 19.* издатке за здравствену заштиту у претходној години имало је 44,1% становника Србије, а највише у централној Србији – 49,8%. Нешто већи проценат је становника градског него сеоског насеља, те жена него мушкараца. У односу на узраст, проценат оних који су имали издатке за здравствену заштиту расте са узрастом. Нешто већи проценат најимућнијих је имао издатке за здравствену заштиту него најсиромашнијих. Слични односи су и издаци за ванболничку заштиту у задњем месецу.

У *табели 20.* приказани су подаци о изацима за болничко лечење, рехабилитацију и медицинска помагала и просечни годишњи издаци по становнику. Према тим подацима у Србији је три одсто становника имало издатке за бол-

ничко лечење, 3,7 одсто за медицинска помагала. Издаци за болничко лечење расту са узрастом становништва, јер се и здравље погоршава. Нешто веће издатке је имало најсиромашније становништво, док је за рехабилитацију троструко веће издатке имало најимућније становништво у односу на најсиромашније. Исто тако веће издатке за медицинска помагала имало је најимућније него најсиромашније становништво.

Просечни годишњи издаци за здравствену заштиту по становнику износили су у Србији 14.696,7 динара, а највише у Београду и уопште у градским него сеоским насељима, те жена него мушкараца. Ови издаци су расли са узрастом становништва. Најимућније становништво имало је око 2,5 пута веће издатке него најсиромашније.

Табела 19. Издаци за здравствену заштиту у %

Показатељи		Анкети-рано станов.	Имали издатке задње године	Издаци у задњем месецу за ванболничку заштиту					
				Преглед лекара	Дијагнос. услуге	Стоматол. услуге	Лекови	Помоћ. лекарс. средст.	Остали трошк.
Терито-рија	Београд	4274	46,3	6,9	7,2	8,0	30,6	9,3	0,8
	Војводина	5343	47,1	8,8	5,9	5,0	35,1	7,4	1,5
	Ц. Србија	10106	49,8	12,5	5,7	3,7	32,8	4,9	1,3
	Србија	19722	44,1	9,7	5,9	5,0	32,9	6,4	1,2
Тип насеља	Градско	11223	45,3	9,4	6,7	5,9	32,6	8,0	1,1
	Сеоско	8499	42,6	10,1	5,0	3,7	33,2	4,4	1,3
Пол	Мушко	10206	41,5	8,8	5,1	4,4	29,7	5,4	1,2
	Женско	9516	48,0	10,7	6,8	5,5	36,2	7,6	1,2
Добне групе	0–6	1374	26,4	2,8	1,7	0,4	17,0	8,1	1,0
	7–11	954	26,6	2,5	0,8	3,1	14,0	6,7	0,5
	12–19	1778	23,7	2,7	1,3	4,1	11,1	4,1	0,7
	20–34	3915	30,0	5,6	3,6	8,0	14,5	6,1	0,6
	35–44	2608	36,0	7,8	5,4	6,6	22,5	5,7	1,0
	45–54	2924	47,3	9,4	7,1	5,3	36,3	6,5	1,1
	55–64	2381	60,5	15,4	9,8	4,5	51,5	8,0	1,7
	65–74	2349	71,2	19,6	11,9	3,3	64,2	6,4	2,0
Имућно стање	75 и више	1438	73,3	18,4	7,5	2,8	67,5	7,3	2,7
	Најсиромаш.	3842	43,8	11,7	4,6	2,1	36,5	2,9	1,7
	Најимућнији	3955	47,4	8,8	7,3	0,2	29,3	11,7	1,1

Табела 20. Издаци за болничко лечење, рехабилитацију и медицинска помагала (%)

Показатељи		За болничко лечење	За рехабилитац.	За медицинска помагала	Самоиницијат. платили здрав. особље	Просечни год. издаци по становнику
Територија	Београд	2,6	1,0	7,0	7,6	22.693,1
	Војводина	3,1	0,8	3,9	6,9	13.351,8
	Ц. Србија	3,1	0,6	2,3	8,2	12.314,3
	Србија	3,0	0,7	3,7	7,8	14.696,7
Тип насеља	Градско	2,7	0,8	4,3	7,2	16.438,5
	Сеоско	3,3	0,5	2,9	8,5	12.396,4
Пол	Мушко	2,9	0,5	3,4	7,7	13.426,6
	Женско	3,1	0,9	4,0	7,9	16.020,3
Добне групе	0–6	1,2	0,1	0,6	8,0	6.161,4
	7–11	1,2	0,1	3,0	6,3	7.099,2
	12–19	1,4	0,1	1,9	4,9	6.371,5
	20–34	1,7	0,2	2,0	7,1	10.656,2
	35–44	2,4	0,4	2,3	8,5	11.538,5
	45–54	2,7	1,3	5,3	8,1	17.333,3
	55–64	4,5	1,8	6,9	8,4	22.060,8
	65–74	5,7	1,1	5,8	8,9	24.647,2
Имућно стање	75 и више	5,8	0,7	4,7	6,2	20.933,3
	Најсиромаш.	4,0	0,3	2,5	9,2	9.531,1
	Најимућнији	3,0	1,0	6,9	5,8	22.321,9

Табела 21. Платили при задњој посети државној здравственој установи

Врсте услуга	Број					
	Мушко	Женско	Свега	Мушко	Женско	Свега
Преглед лекара	959	1214	2173	10,2	12,9	23,1
Лабораторијске услуге	588	021	1509	6,2	9,9	16,1
Рендген снимања	348	402	749	3,7	4,3	8,0
Санитетски материјал	201	209	409	2,1	2,2	4,3
Хируршки материјал	228	284	523	2,4	3,1	5,5
Лекови	1972	2687	4658	21,4	5,6	49,5
Превоз	762	994	1757	8,1	10,6	18,7
Друго	127	183	310	1,4	1,9	3,3
Платили директно лекару	256	374	630	2,7	4,0	6,7

Подаци *табеле 21.* показују да је 49,5% становника Србије при последњој посети државној здравственој установи платило лекове, 23,1% лекарске прегледе, 18,7% превоз, а 16,1% лабораторијске услуге. Посматрано по полу, постоје значајне разлике код појединих врста услуга. Тако су лабораторијске прегледе и превоз у већем проценту плаћале жене, а лекове мушкарци.

Закључак

Домаћинства у Србији немају само један извор прихода, већ у просеку 1,7.

Учешће у трошковима исхране веће од 70% имало је 10% домаћинстава, тј. толико породица је екстремно сиромашно.

Главни извор прихода домаћинства су пензије (56,55), затим плате (15,9%) и пољопривреда (13,5%), а без икаквих прихода било је 7,1% породица. Приходи у претходном месецу били су довољни за покриће свих трошкова код 40% домаћинстава, а само за основне трошкове код 32,9% породица. Главни извор прихода породица су плате у свим територијалним деловима Србије, а затим долазе пензије, пољопривреда и сопствени посао. У градским насељима плате су изразитије главни извор прихода, а у сеоским породицама пољопривреда. Те разлике су статистички значајне ($X^2=812,109$; $df=9$; $p<0,001$).

Приходи породице нису довољни за покриће свих трошкова. Код 38,2% породица не покривају трошкове исхране, код 38,3% трошкове

личне хигијене, а 43,3% хигијене домаћинства, режијске трошкове 15,2%, а за одећу и обућу недовољно је код 79% породица.

Покриће трошкова исхране је различито у појединим територијалним деловима Србије и те разлике су статистички значајне ($X^2=16,018$; $df=2$; $p<0,001$). Разлика је статистички значајна и по типу насеља – у градским насељима не покривају трошкове исхране приходи 42,5%, а у сеоским 30,5% домаћинстава ($X^2=80,429$; $df=1$; $p<0,001$).

Разлике у висини расхода за исхрану по појединим територијалним деловима Србије су такође статистички значајне ($X^2=153,234$; $df=8$; $p<0,001$). У том смислу су статистички значајне разлике и по типу насеља – у градским насељима 54,4% породица троши на исхрану преко 70% прихода, а у сеоским 30,9%. У градским насељима 2,9% домаћинстава троши мање од 30%, а у сеоским 12% ($X^2=471,818$; $df=4$; $p<0,001$). Према овим подацима, а по стандардима развијених земаља, половина становника Србије је екстремно сиромашна. Исто тако приходи домаћинства не покривају трошкове личне хигијене код 38,3% домаћинстава, а разлике по територијама статистички су значајне ($X^2=6,601$; $df=2$; $p<0,001$).

Поседовање земље према висини расхода за исхрану је статистички значајно различито ($X^2=347,873$; $df=4$; $p<0,001$). Поседовање је статистички значајно и по типу насеља ($X^2=929,292$; $df=1$; $p<0,001$).

Обезбеђивање хране куповином је статистички значајно различито по појединим

територијама Србије ($X^2=27,858$; $df=2$; $p<0,001$). Исто тако је статистички значајно различито обезбеђивање хране сопственом производњом ($X^2=2311,793$; $df=2$; $p<0,001$). Разлика је статистички значајна и по типу насеља – у сеоским насељима 70% домаћинстава обезбеђује храну сопственом производњом, а у градским 10% ($X^2=1540,421$; $df=1$; $p<0,001$).

Највећи број породица своје материјално стање оцењује као средње (49,2%) и лоше (39,9%), а добро само 10,1%. У градским насељима је већи проценат домаћинстава који оцењују материјално стање као лоше него у сеоским насељима. Та разлика је статистички значајна ($X^2=67,640$; $df=3$; $p<0,001$). Исто тако је статистички значајна разлика процене мате-

ријалног стања према висини трошкова домаћинства за исхрану ($X^2=451,988$; $df=12$; $p<0,001$). Најсиромашнија домаћинства своје материјално стање оцењују као лоше у 51,7%, а најјимућније у 32% случајева.

Издатке за здравствену заштиту у претходној години имало је 44,1% становника Србије, нешто више градских него сеоских насеља, те жена него мушкараца и најјимућнијих него најсиромашнијих. Просечни годишњи издаци за здравствену заштиту по станоновнију износили су у Србији 14,696,7 динара, највише у Београду и уопште у градским него сеоским насељима, те жена него мушкараца. Најјимућнији становници су имали око 2,5 пута веће издатке него најсиромашнији.

Литература

1. Тимотић Б.: Увод у медицину, Елит медика, Београд, 2004.
2. Тимотић Б., Јањић М.: Примарна здравствена заштита, Елит медика, Београд, 2004
3. Перуновић П. и сар.: Економскофинансијске могућности коришћења здравствене заштите становништва Србије, Здравствена заштита, XXXVIII/2: 47-52, 2009.
4. Тимотић Б. и сар.: Социјална медицина, Веларта, Београд, 2000.
5. Милосављевић Н. и сар.: Економика здравства, Медицински факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 1993.
6. Цветковић С.: Економика здравства, Светлост, Ниш, 1994.
7. Тимотић Б., Анђелски Х.: Здравствено законодавство, Елит медика, Београд, 2004.